

Шаргородська В.А., Поліщук Ю.А.

Науковий керівник Степова С.В.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Роль інформації в сучасній економіці

Постановка проблеми. В сучасному світі надзвичайно велику роль в суспільному житті відіграє інформація. Вона є основою при прийнятті рішень для здійснення будь-яких дій. Дослідження інформації є дуже актуальною темою вже протягом довгого часу. До винайдення комп'ютерів інформація досліджувалась лише як основа для діяльності в економіці та інших сферах. В нашу інформаційну епоху інформація є також товаром і засобом виробництва. Найважливішим наслідком впровадження інформаційних технологій є підвищення продуктивності праці при обробці даних. Внаслідок цього інформатизація може поглибити кризу суспільства в тому випадку, якщо погіршиться ситуація із зайнятістю населення, або, навпаки, сприяти виходу з кризи, якщо допоможе усунути торговий дефіцит, дасть економіці новий імпульс зростання, зменшить соціальну напруженість у суспільстві. Який саме результат буде мати інформатизація, які напрями будуть пріоритетними, залежить від політики держави. Оскільки в сучасній світовій економіці визначальну роль відіграє спеціалізація, необхідно мати уявлення про те, які саме сектори повинні мати переважний розвиток. Ці висновки актуальні й сьогодні.

Аналіз досліджень і публікацій. Багато дослідників приділяють увагу інформації в розвитку економіки. Щодо дослідження інформації як основи діяльності економіки та інших сфер, прикладом може бути дослідження ринків з асиметричною інформацією (тобто різний рівень інформованості суб'єктів економічної діяльності щодо стану ринку) нобелівських лауреатів Джозефа Стигліца, Майкла Спенса, Джорджа Акерлофа, а також М.М.Єрмошенко, Є.І.Марко, О.М.Чернега та інших. Дослідженням значення інформації як товару та засоба виробництва займались В.Глушков, О.Ю.Чубукова, В.В.Іванова, А.Балашова та багато інших. При цьому ці значення не розглядають окремо, оскільки в цьому і проявляється специфіка даного явища. В умовах сучасного науково-технічного прогресу багато науковців все більше уваги приділяють дослідженню інформаційної економіки. Поняття «інформаційна економіка» було введено в науковий оборот ще на початку ХХ століття і стало фактично загальноновизнаним відносно реальності, що склалася у західному світі. Точна назва сучасної економіки ще не визначена - вона залежить від точки зору конкретного дослідника та способу дослідження, який він застосовує. Наприклад, А.Чухно називає її «постіндустріальною», застосовуючи принципи історизму та секторний принцип організації економіки. На основі того, що основними засобами розвитку цієї економіки є інформаційно-інтелектуальні ресурси, Н.Апатова вважає, що коректно буде називати дану економіку інформаційною.

Мета статті. Дослідити роль інформації в сучасній економіці, особливості інформації як ресурсу, тенденції розвитку ринку інформації в Україні, виявити, які є можливі способи для покращення даної ситуації.

Виклад основного матеріалу. Для визначення значення інформації в економіці

необхідно чітко розуміти, що таке інформація, з чого вона складається, які має особливості, адже без розуміння сутності явища неможливо його застосовувати для своїх цілей. Інформація - це абстрактне поняття, що має різні значення залежно від контексту. «Інформація» є загальнонауковим поняттям, але до цих пір у науковій сфері воно залишається вкрай дискусійним. Загальноприйнятого визначення не існує, і воно використовується головним чином на інтуїтивному рівні.[1] В Законі України «Про інформацію» дано такі визначення інформації, інформаційних товарів і послуг. Інформація - задокументовані або публічно розголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та оточуючому природному середовищі. Інформаційна продукція - це матеріалізований результат інформаційної діяльності, призначений для задоволення інформаційних потреб громадян, державних органів, підприємств, установ та організацій. Інформаційна послуга - це здійснення в визначеній законом формі інформаційної діяльності по доведенню інформаційної продукції до споживача в цілях задоволення його інформаційних потреб. За іншим визначенням - це послуги по перетворенню інформації та забезпеченню доступу споживачів до неї, що поряд з речовою формою вартостей може мати й не речову форму - виступати корисним ефектом праці, невідокремлюваним від самої діяльності по обслуговуванню споживача. [4] Так як на практиці ціни мають не лише товари, що мають вартість, але й корисний ефект праці, то необхідно розрізняти товар та товарну форму. Важливим підрозділом інформації є економічна інформація. Економічна інформація -- інформація про суспільні процеси виробництва, розподілу, обміну та використання матеріальних благ, корисні дані сфери економіки, що відображають через систему натуральних, трудових і вартісних показників планову й фактичну виробничо-господарську діяльність та причинний взаємозв'язок між керуючим і керованим об'єктами. Економічна інформація використовується на всіх рівнях управління народним господарством країни, зокрема в усіх галузях агропромислового комплексу. Для розвитку людського суспільства необхідні матеріальні, інструментальні, енергетичні та інші ресурси, в тому числі і інформаційні. Наш час характеризується нечуваним ростом об'єму інформаційних потоків. Це відноситься практично до будь-якої сфери діяльності людини. Найбільше зростання об'єму інформації спостерігається у промисловості, торгівлі, фінансово-банківській й освітянській сферах. Нині інформація у широкому сенсі є найважливішою стратегічним ресурсом, особливо у економічній галузі. Інформаційну інфраструктуру економіки утворюють організації, експлуатуючі центри обробки й аналізу інформації, канали інформаційного обміну, комунікації і лінії зв'язку, і навіть засоби інформаційного взаємодії. Особливе місце у ряду застосовуваних технологій займають найсучасніші нові інформаційні технології. Існуючі інформаційні технології (ІТ) формально можна розділити на два великих взаємозалежних класів: програмно-математичні інструментальні кошти інформатизації, призначені для проектування сучасних інформаційних технологій, і прикладні інформаційні технології, щоб забезпечити ухвалення й підтримку рішень. Якщо розглядати інформаційну економіку як економічну систему суспільства, то можна виділити наступні характеристики її особливостей:

- 1) Своїм становленням інформаційна економіка зобов'язана появі нових виробничих сил, що кардинально поміняли матеріально-технічну базу виробництва (внесли в неї

автоматизацію, інформаційний ресурс та комп'ютерну техніку з глобальною мережею Інтернет). Це сприяло також появі загальних виробничих сил, створюваних та використовуваних лише колективно. На перше місце серед категорій виробничих сил виходять знання, які мають досконале і матеріальне втілення: в освіті, в технологіях, виробничій кваліфікації спеціалістів, а також у новій техніці, організаційних системах, продуктах та послугах. Оскільки головним ресурсом стає інтелектуальний капітал, то засоби виробництва ніби переходять у голови новаторів, тих, хто створює нові цінності. Якщо в індустріальній економіці пріоритет був у машин, та при цьому виникла проблема відчуження людини від результатів її праці, то у інформаційній економіці високоінтелектуальна розумова праця повернула людину на передові позиції по відношенню до засобів праці та зняла таким чином проблему відчуження. Це сталося тому, що знання, вкладені виробником у продукт праці, залишилися при ньому та можуть бути використані багаторазово.

2) Інформаційна економіка характеризується введенням інформаційних технологій у виробництво, торгівлю та послуги, а також розвиток комп'ютерної мережі Інтернет, що є базою для створення мережних підприємств й мережного інтелекту. Інформаційні та мережні технології визначають технологічний спосіб виробництва, який формується техніко-економічними відносинами разом з виробничими силами.

3) В інформаційній економіці змінюється також характер праці, у зв'язку з цим виникають нові форми організаційно-економічних відносин. З появою комп'ютерів виник новий вид діяльності - інформаційний, а зі зростанням обсягів у виробництві знань та потреб у нових знаннях у нових знаннях у якості економічної стали розглядати і інтелектуальну діяльність. Зміні характеру праці сприяє також децентралізація та деурбанізація виробництва. В інформаційній економіці з'явилися нові форми праці, їх загальною характерною рисою стала дистанційна праця (телепраця). Телепраця знижує виробничі витрати, покращує стан оточуючого середовища, сприяє становленню мережної економіки (як однієї з форм інформаційної економіки), збільшенню зайнятості та часткової зайнятості, а також зміцненню позицій індивідуальних підприємців, дуже маленьких фірм та мікропідприємств.

4) У системі виробничих відносин інформаційної економіки масова інтелектуальна праця потребувала пріоритету особистості робітника, оскільки такий робітник вільно володіє інформацією і знаннями, не залежить від власності на засоби виробництва та йому властива висока мобільність. В силу цього в умовах інформаційної економіки сама праця перестає бути економічним примушенням, а суспільна організація виробництва піддається значним змінам.

5) В інформаційній економіці відбуваються структурні зміни на макро- та мікрорівнях системи господарювання, а також глобалізація бізнесу. На мікрорівні така зміна означає появу підприємства нового типу, яке функціонує у комп'ютерній мережі Інтернет, використовує окремо функціонуючих та територіально відокремлених робітників, а також майже не має матеріальних активів. Крім того, для інформаційної економіки характерна поява віртуальних корпорацій. Щоб перемогти у конкурентній боротьбі, підприємствам необхідно вступати у багато постійно мінливих союзів. В умовах використання системи Інтернет прибираються посередники, торговці напряму взаємодіють

з виробниками, зменшуються склади, при цьому вартісні ланцюжки виробничих операцій перетворюються у вартісні мережі. На макрорівні з'являється нова галузь економіки - інформаційна індустрія, виникаюча в результаті злиття галузей обчислювальної техніки (виробництво комп'ютерів, розробка програм, здійснення послуг по їх обслуговуванню), зв'язку (Інтернет, телефон, кабельне телебачення, супутниковий зв'язок, радіо) та інформаційного наповнення (бібліотечна, архівна та видавнича справа, інформаційні послуги, індустрія розваг). [2]

Таким чином, інформаційна економіка - це новий тип економічної системи, до якої відбувається активний перехід. У ній пріоритетними є знання як виробничий ресурс та продукція для споживання. Її розвиток відбувається дуже стрімко разом з розвитком науково-технічного прогресу. Проникнення інформатизації у всі сфери суспільного життя є причиною того, що вивчення інформаційної економіки потребує комплексного вивчення. Плавно переходимо до інформаційних систем. Інформаційна система - це взаємозв'язана сукупність засобів, методів і персоналу, використовувана для зберігання, оброблення та видачі інформації з метою вирішення конкретного завдання. У роботі інформаційної системи можна виділити такі етапи:

1. Зародження даних - формування первинних повідомлень, що фіксують результати певних операцій, властивості об'єктів і суб'єктів управління, параметри процесів, зміст нормативних та юридичних актів тощо.

2. Накопичення і систематизація даних - організація такого їх розміщення, яке б забезпечувало б швидкий пошук і відбір потрібних відомостей, методичне оновлення даних, захист їх від спотворень, втрати, деформування цілісності та ін.

3. Обробка даних - процеси, внаслідок яких на підставі раніше накопичених даних формуються нові види даних: узагальюючі, аналітичні, рекомендаційні, прогнозні. Похідні дані також можуть зазнавати подальшого оброблення, даючи відомості глибшої узагальненості і т.д.

4. Відображення даних - подання їх у формі, придатній для сприйняття людиною. Передусім - це виведення на друк, тобто виготовлення документів на так званих твердих (паперових) носіях. Широко використовують побудову графічних ілюстративних матеріалів (графіків, діаграм) і формування звукових сигналів.[3]

Переважає більшість інформаційних систем працює в режимі діалогу з користувачем. Для мережевих інформаційних систем важливим елементом є комунікаційний сервіс, який забезпечує взаємодію вузлів мережі при спільному вирішенні задачі. Значна частина функціональних можливостей інформаційних систем закладається в системному програмному забезпеченні: операційних системах, системних бібліотеках та конструкціях інструментальних засобів розробки. Крім програмної складової інформаційних систем важливу роль відіграє інформаційна складова, яка задає структуру, атрибутику та типи даних, а також тісно пов'язана з логікою управління даними.

Економічні інформаційні системи - це людино-машинні системи, які збирають, нагромаджують, зберігають, оброблюють і видають за запитом чи замовленням інформацію у вигляді даних і знань, необхідних для керування економічним об'єктом. Сучасні економічні інформаційні системи створюються для обробки великих обсягів інформації при жорстких обмеженнях на час видачі результатів. Вони мають складну формалізацію

процедур прийняття рішень для більшості задач, високий ступінь інтеграції елементів, які входять до складу системи, велику кількість зв'язків між елементами, характеризуються гнучкістю і можливістю модифікації. В економіці роль нервової системи відіграють інформаційні потоки. Порушення в потоках інформації призводять до перебоїв як в роботі конкретного підприємства, так і всього господарства, а без достовірної, повної та своєчасної інформації неможливо керувати будь-яким виробництвом.

Висновки: Отже, інформація в економіці має надзвичайно великий вплив в усіх галузях її функціонування. Сучасна інформатизація якісно поліпшує досягнення цілей діяльності організацій та підприємств і є умовою розвитку країни. Інформаційна економіка - це новий тип економічної системи, до якої відбувається активний перехід. У ній пріоритетними є знання як виробничий ресурс та продукція для споживання. Її розвиток відбувається дуже стрімко разом з розвитком науково-технічного прогресу. Проникнення інформатизації у всі сфери суспільного життя є причиною того, що вивчення інформаційної економіки потребує комплексного вивчення. Сучасні інформаційні й телекомунікаційні технології стали настільки важливою частиною інфраструктури суспільства, що від них залежить не тільки технологічний, але й соціальний поступ, економічна конкурентоспроможність країни в цілому, її місце у світовій економіці, роль у міжнародному розподілі праці, здатність розвивати демократичні інститути, зростання нових робочих місць і т. п.

Література:

1. Корнєв Ю.Г. Проблеми формування загально-національної системи інформаційного забезпечення розвитку підприємництва // Економіка: проблеми теорії та практики. — Дніпропетровськ, 2010. — Вип. 187. — Т. IV.—С.857—865.
2. Лазарева С. Ф. Економіка та організація інформаційного бізнесу: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 270 – 280.
3. Чубукова О. Формування національного інформаційного ринку // Інформаційний бізнес. — 2010. — №1. — С. 89—90
4. Закон України «Про інформацію» від 02.10.92, ВВР, 1992, N 48, ст.651